

Šišatovački apostol 1324. godine (Priredio DIMITRIJE E. STEFANOVIĆ), Austrijska akademija nauka. Srpska akademija nauka i umetnosti. Institut za srpsko-hrvatski jezik, Beč 1989, LXXV + 208 + Tafelteil.

Najnovije, moderno i naučno kompetentno izdanje *Šišatovačkog izbornog apostola* rezultat je suradnje dviju akademija, Austrijske akademije nauka i SANU, na poduhvatu izdavanja slavenskih apostola, iz kojeg treba očekivati i druga jednako vrijedna izdanja, prije svega *Skopskog apostola* makedonske redakcije iz 1313. god., koje je zbog svoje arhaičnosti pobudilo posebno interesovanje stručnjaka koji izučavaju u širem kontekstu problematiku slavenskih apostola. Tekst *Skopskog apostola* je sam po sebi veoma interesantan koliko po svojoj arhaičnosti, toliko i zbog očiglednog preplitanja različitih uticaja, no kako bi zbog relativno velikog broja grešaka nastalih pri nepažljivom prepisivanju tražio glomazan kritički aparat, nametnulo se izdavanje jednog paralelnog, dobro sačuvanog teksta, te je odlučeno da se preizda *Šišatovački apostol* (prvo izdanje Franje Miklošiča, Beč, 1853. god. danas je već u velikoj mjeri zastarjelo), koji se, takođe, datira u početak XIV v.

Uz izdanje samog spomenika D. E. Stefanović dao je iza predgovora vrlo akribično urađen uvodni dio na srpskohrvatskom jeziku sa odgovarajućim prijevodom na njemački (I–LXXV), u kojem priređivač osvjetljava sve relevantne činjenice u vezi s kodeksom.

Na prvim stranama *Uvoda* Stefanović prezentira mišljenje ranijih istraživača o *Šišatovačkom apostolu* da bi dao i svoju ocjenu, prema kojoj po mnogim jezičkim i tekstološkim osobinama ovaj *Apostol* pripada najranijoj redakciji apostola, ali se u njemu više nego kod drugih osjeća jače prilagođavanje grčkom predlošku, što upućuje na kritičku reviziju teksta. Autor je, osim toga, dao niz vrlo korisnih informacija u vezi sa samim *Apostolom*, pri čemu, bar u glavnim potezima, ocrtava kulturno-politički milje u kojem je *Apostol* nastao.

Pošto je kolofon, u kojem se predstavio pisar Damjan, štampan na kraju izdanog teksta *Apostola*, gdje je i ispisan u originalu, autor se na ličnosti pisara zadržao samo onoliko koliko je bilo neophodno da bi se osvrnuo na ranije izraženo mišljenje o pisarevom identitetu. Osim podataka o rukopisu koje je saopštio sam Damjan, koji je očito glavni pisar, iako se prema Stefanovićevoj paleografskoj analizi u tek-

stu nalaze i kraći odlomci koje su pisale dvije druge ruke (prva nekoliko strana, druga tek nekoliko redaka), o istoriji rukopisa nije ništa poznato do druge polovine XVIII v., tačno do 1772. god. Od toga vremena daju se svi relevantni podaci o sudbini rukopisa.

U *Uvodu* su najdetaljnije dati kodikološki i posebno paleografski opis rukopisa, tj. dat je detaljan opis svih slovnih znakova, posebno malih, a posebno velikih slova, pri čemu je pismo situirano u okviru tipologije srpskog pisma XIV v., s naznakom da je kodeks pisan normiranim raškim pravopisom. Paleografski opis dopunjen je informacijama o interpunkciji i nadrednim znacima, s posebnim osvrtom na načine skraćivanja riječi.

Autor se zadržao i na iluminaciji, koju je okarakterisao kao neovizantijsku, međutim, u skladu sa općim pristupom kodeksu, njega je najviše interesirala relacija između iluminacije i sadržaja kodeksa, odnosno praćenje hijerarhijskog odnosa u sadržinskoj strukturi dužeg izbornog teksta *Apostola*, što je, po njegovom mišljenju, pisar Damjan dosljedno ispoštovao.

Sadržina kodeksa data je pregledno sa detaljnim objašnjenjima strukture *Apostola*, za koji je već utvrđeno da predstavlja duži izborni apostol, uzgred, autor s pravom primjećuje da i sam vjerno pretiskani tekst pruža sve informacije. Međutim, posebno treba izdvojiti fakat da je prvih pet listova kodeksa po strukturi upravo puni, a ne izborni apostol, a sadrži početak, iako ne sasvim cjelovit, Djela apostolskih (1,1–12; 2,1–11), i to, dodajemo, upravo je onaj dio koji je pisala druga ruka, a ne pisar Damjan. Ipak, na mjestu izbornog apostola, gdje po redu čitanja dolaze ove lekcije, postoji upućivanje na početak teksta, čime su povezana ova dva po strukturi različita dijela *Apostola*.

U dijelu *Uvoda* koji govori o jeziku i tekstu kodeksa priređivač se, uglavnom, ograničio na nekoliko napomena o ortografskim osobinama, ali što se tiče jezika nije, na žalost, izvršena lingvistička analiza. Međutim, kako D. E. Stefanović kaže, takvo istraživanje nije bilo ni predviđeno u ovom izdanju, što je i razumljivo s obzirom na to da bi takav poduhvat zahtijevao posebno, vrlo obimno ispitivanje, a to bi, svakako, veoma usporilo realizaciju samog izdanja. S druge strane, s obzirom na principe po kojima je ovo izdanje urađeno, potpuno u skladu sa modernim pristupom ovakvom poslu koje garantira do detalja vjerno prenošenje svih lingvističkih osobina teksta, stručnjacima je omogućeno da ovakve analize i proučavanje vrše upravo na temelju izdanja. Međutim, autor *Uvoda* nas je zadužio vrlo opširnim navođenjem rezultata dosad izvršenih istraživanja, ipak sa zaključkom da tek predstoji detaljna jezička i tekstološka obrada, koja će u krajnjoj liniji potvrditi ili obezvrijediti ranije donesene zaključke i mišljenja.

Na kraju *Uvoda* autor je samo ukratko uputio na zapise s napomenom da su svi osim Damjanovog saopćeni u parakritičkom aparatu. Ovdje treba primijetiti da

je parakritički aparat smješten iza integralnog teksta *Apostola*, što je proizašlo iz tehnike izdavanja kodeksa, koji je čitav prepisan IBM pisačim strojem, tako da je bilo, čini se, suviše komplicirano parakritički aparat plasirati ispod teksta na koji se neposredno odnosi. Ipak, to do izvjesne mjere otežava uvid u sve specifičnosti kodeksa, jer u nekim slučajevima nedostaju neposredno neophodna objašnjenja.

Uvodni dio je snabdjeven veoma impozantnom bibliografijom o *Šišatovačkom apostolu*, a zatim su detaljno saopćena i načela izdanja, iz čega je jasno da se osnovni tekst *Apostola* donosi kontinuirano, ali se pri tom originalna folijacija teksta daje u okruglim zagradama striktno na mjestu gdje počinje nova folija (uz bilježenje recito i verso strane sa *a* i *b*, što je prihvatljivo jer se vidi da je tekst jednostubačan). Pošto je osnovni princip priređivačev bio da što vjernije prenese tekst, a da uz to pruži što jasniju informaciju i da omogući što bolju komunikacijsku funkciju, on je upotrijebio niz grafičkih mogućnosti u obliku različitih znakova za obilježavanje neophodnih intervencija u samom tekstu kodeksa (popunjavanje skraćena, oznaka za haplografiju, ditografiju i sl.), što je sve precizno pobrojano u posebnoj rubrici: *Tekstološki znaci i njihova upotreba u izdanju*, a takođe su registrovani i znaci upotrijebljeni u parakritičkom aparatu, čime se olakšava i njegova upotreba.

Na kraju izdanja smješteni su veoma potrebni, a pregledno i pristupačno uredni registri, o kojima autor govori i u uvodnom dijelu, koji ne samo što olakšavaju orijentaciju u tekstu samog kodeksa nego u mnogo pravaca omogućavaju bolje razumijevanje i čitaocima koji nemaju odgovarajuću teološku izobrazbu, čemu naročito doprinose objašnjenja registara uz već pomenuta *Načela izdanja*. To je, prije svega *Raspored i sadržaj čitanja*, zatim *Azbučni registar incipita, prokimenata, stihova, aliluja i pričasnih; Pregled biblijskih mjesta*, te na kraju vrlo važan *Registar čitanja*.

Izdanje je kompletirano nizom fotografija na kraju knjige, i to: Manastir Pečke patrijaršije, litografija Šišatovca iz XIX v., fotos fresko–slike Stefana Dečanskog i arhiepiskopa Nikodima iz manastira Morače, slika Lukijana Mušickog te čak sedamnaest fotokopija pojedinih strana *Šišatovačkog apostola* u crno–bijeloj tehnici.

Na kraju možemo zaključiti da ovo izdanje obezbjeđuje kompletan uvid u sve osobenosti *Šišatovačkog apostola*, uključujući i mogućnost dalje kompletne lingvističke i tekstološke analize kodeksa, s jedne strane, a s druge, naučnom aparaturom i pratećim tekstovima pruža sažeto dragocjene informacije omogućavajući uz to jednostavnu orijentaciju u tekstu samog *Apostola*. Time je učinjen vrlo važan korak u daljem proučavanju čitavog kompleksa pitanja povezanih s cjelokupnom problematikom slavenskih apostola, vrlo važnog segmenta u izučavanju najstarijih spomenika slavenske pismenosti uopće, na čemu treba posebno zahvaliti akribičnom naučnom priređivačevom pregalaštvu.